

Nr 317.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, m. m.; given Stockholms slott den 24 oktober 1941.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

2) lag angående ändrad lydelse av 48, 89 och 91 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Härigenom förordnas, att 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Har, för någon ords förseende med belysning eller drivkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande av drivkraft åt sådan industriell anläggning, som finnes vara av större betydelse för det allmänna, Konungen prövat nödigt, att fastighet, som tillhör annan än kronan, användes till station för alstrande av elektrisk kraft annorledes än medelst vattenkraft, till framdragande av elektrisk starkströmsledning eller eljest till elektrisk starkströmsanläggning, skall vad för ändamålet erfordras emot ersättning avstås eller upplåtas. Tarvas för viss fastighets förseende med belysning eller drivkraft, att elektrisk starkströmsledning framdrages över annan fastighet, som ej tillhör kronan, skall, ändå att ledningen ej är avsedd för anläggning av större betydelse för det allmänna, vad för ändamålet erfordras avstås eller upplåtas, såframt det intrång, som därav förorsakas, av Konungen prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen. Har fastighets ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för elektrisk starkströmsledning och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt.

Menighet vare ej pliktig att utan synnerliga skäl inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Ej heller vare, där ledningen skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, framdragas på mindre avstånd än etthundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, denne skyldig något avstå eller upplåta, utan så är, att Konungen finner annan sträckning, som utan synnerlig olägenhet för anläggaren kan användas, medföra minst lika stort men som den föreslagna.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1931: 148 och av 2 § 1 mom. se 1938: 458.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i allmänhet stadgas samt den särskilda bestämmelsen i 91 § första stycket ävensom i fråga om elektriska starkströmsledningar övriga i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningar motsvarande tillämpning; och skall vad där stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

2 §.

1 mom. Vill någon — — — olika ägare.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugu meter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning, som utan synnerlig olägenhet för anläggaren kan användas, prövas medföra minst lika stort men som den föreslagna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1942.

I mål, däri stämning utfärdats före nya lagens ikraftträdande, skall vad i äldre lag stadgas om förhöjning i ersättning alltjämt tillämpas.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 48, 89 och 91 §§ lagen den 12 maj 1917
(nr 189) om expropriation.

Härigenom förordnas, att 48, 89 och 91 §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

48 §.

Expropriationsersättning, som enligt 47 § blivit av rätten fastställd, skall nedsättas hos Konungens befallningshavande inom nittio dagar från det rättsens utslag vunnit laga kraft. Avser expropriationen upplåtelse av särskild rätt, som medför allenast ringa men, och prövas den, om fastigheten besväras av sökt eller beviljad in-teckning för fordran eller jämlikt 11 kap. 2 § jorda-

¹ Senaste lydelse av 48 § se 1934: 31.

balken kan häfta för ogulden köpeskilling, uppenbarligen icke rubba fordringsägarens säkerhet, äge rätten medgiva, att nedsättning ej behöver äga rum. Har sådant medgivande lämnats, göra den exproprierande, i stället för att nedsätta ersättningen, anmälan hos Konungens befallningshavande och styrke därvid, att expropriationsersättningen guldits. Vad i denna lag är stadgat om nedsättande av expropriationsersättning skall i tillämpliga delar gälla anmälan som nu sagts.

Vid nedsättning eller anmälan, varom i första stycket förmäles, ingive den exproprierande till Konungens befallningshavande rättens utslag jämte bevis att och när utslaget vunnit laga kraft. När nedsättning äger rum, skall den exproprierande tillika ingiva gravationsbevis rörande fastigheten, såframt ej förordnande enligt 47 § tredje stycket meddelats.

89 §.

Ansökning om — — — redogörelse därför.

Har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt för ändamålet och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt; och skall i ty fall den utredning, som skolat ingivas till Konungen, i stället förebringas hos rätten.

91 §.

Bifalles ansökning, som i 89 § sägs, eller har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt för ändamål, som där avses, må fastigheten, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats, genast tagas i användning av den exproprierande, om han hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent årlig ränta därå från tillträdesdagen.

Vad i — — — motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1942.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 juni 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och handelsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *ändrade bestämmelser angående expropriation för elektriska ledningar.*

Föredraganden anför:

Framställda önskemål.

I olika sammanhang har fråga väckts angående ändrade bestämmelser om rätt att framdraga elektriska ledningar över annans mark och om införande av möjlighet att på ett enkelt sätt trygga ledningsrätt för framtiden, när fastighetsägaren lämnat medgivande till lednings framdragande. Tillika ha önskemål framförts om möjlighet att i större utsträckning utbetala expropriationsersättning direkt till fastighetsägaren, således utan att ersättningen behöver nedsättas hos länsstyrelsen. I samband härmed har uppkommit fråga om expropriationsrättens innebörd, då koncession för ledningen är tidsbegränsad.

Rätt att taga i anspråk annans mark för elektrisk ledning, kan vinnas antingen enligt den allmänna lagen om expropriation den 12 maj 1917 eller enligt lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Enligt 1917 års lag om expropriation får fastighet, som tillhör annan än kronan, efter tillstånd av Kungl. Maj:t tagas i anspråk för vissa angivna ändamål, såsom för allmän väg eller för telegraf- eller telefonanläggning eller annan anläggning för den allmänna samfärdselns främjande, ävensom för annat ändamål, som är jämförligt med något av, bland andra, de nu nämnda och som äger väsentlig betydelse för det allmänna.

I 1902 års lag stadgas, att om Konungen, för någon orts förseende med belysning eller drivkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande av drivkraft åt sådan industriell anläggning som finnes vara av större betydelse för det allmänna, prövat nödigt, att fastighet, som tillhör annan än kronan, an-

vändes till station för alstrande av elektrisk kraft annorledes än medelst vattenkraft eller eljest till elektrisk starkströmsanläggning, skall vad för ändamålet erfordras emot ersättning avstås eller upplåtas. Menighet är dock ej pliktig att inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag. Ledning må ej heller tvångsvis framdragas inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, på mindre avstånd än 150 meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård som tillhör fastighetens ägare, utan så är att Konungen finner annan sträckning för ledningen icke kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Mellan expropriation enligt 1917 års lag och expropriation enligt 1902 års lag föreligger bland annat den skillnaden att i senare fallet skall utgå 50 procents förhöjning å ersättningen, dock att om fastigheten skall användas för kronans räkning eller om sådant fall är för handen att expropriation för starkströmsanläggning kan äga rum jämlikt 1917 års lag, förhöjning ej skall beräknas.

Varken 1917 års lag eller 1902 års lag torde ge den enskilde fastighetsägaren rätt att, då fråga ej är om anläggning av större betydelse för det allmänna, för sin fastighets behov framdraga ledning över annans mark. Såvitt angår telefonanläggning torde dock, åtminstone därest telegrafstyrelsen ställer sig såsom sökande till expropriation, sådan kunna erhållas enligt 1917 års lag, även om ledningen närmast tjänar endast viss fastighets behov.

I skrivelse till Konungen den 11 mars 1935 (nr 71) har *riksdagen* anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående möjligheterna att förenkla och förbilliga förfarandet vid tvångsförvärv av rätt att å annans mark framdraga elektriska ledningar.

Skrivelsen var föranledd av en motion (II: 256), i vilken anfördes, att det kunde möta svårigheter att få draga elektriska lågspännings- eller telefonledningar över annans mark. I allt fall kunde det enligt vad i motionen anfördes bliva nödvändigt att erlægga oskäligen ersättningar och i de fall då expropriation kunde äga rum vore den förenad med stora kostnader och toge lång tid i anspråk. Motionären framhöll, att numera fordrades till nästan varje hem på landet dylika ledningar.

Andra lagutskottet, vars utlåtande (nr 12) godkändes av riksdagen, fann önskvärt, att förfarandet vid tvångsförvärv av äganderätt eller annan rätt till mark för framdragande av elektriska ledningar ordnades så enkelt och billigt som möjligt. I fråga om vattenledningar syntes det tillvägagångssätt, som anvisades i lagen den 28 juni 1918 om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning, fylla rimliga anspråk på snabbhet och billighet. Beträffande elektriska ledningar ställde sig däremot det nuvarande expropriationsförfarandet ofta synnerligen tidsödande och kostsamt i förhållande till den skada och det intrång som föranleddes av ledningarnas framdragande. Enligt vad utskottet från skilda håll inhämtat

förekomme det ej sällan, att markägare med vetskap om den tidsutdräkt och de dryga kostnader, expropriationsförfarandet förde med sig, vägrat att mottaga skäligen ersättning för marks avstående eller upplåtande samt att vederbörande, för att undgå att expropriera, nödgats utgiva väsentligt högre ersättning än som överensstämt med en riktig värdesättning.

I lagen om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning stadgas att, om det för viss fastighets förseende med vatten till husbehovsförbrukning är nödvändigt, att ledning drages över annan fastighets område, den senare fastighetens ägare är pliktig att mot ersättning tåla intrånget härav. Kan överenskommelse icke träffas, skall frågan instämmas till allmän underrätt i orten. Rätten äger uppdraga åt två ojäviga män att avgiva utlåtande, huruvida ledningens framdragande över svarandens mark kan anses behöfligt samt i sådant fall var och hur ledningen bör göras samt med vilket belopp ersättning för intrång genom ledningen bör utgå.

I utskottets utlåtande anmärktes även följande uppgifter som utskottet inhämtat från telegrafstyrelsen:

Antalet fullbordade expropriationer av nyttjanderätt till mark för framdragande av telegrafverkets telegraf- och telefonledningar utgjorde år 1930 1 st., 1931 4 st., 1932 2 st., 1933 4 st. och 1934 10 st. eller sålunda under nämnda fem år sammanlagt 21 st., berörande 118 jordägare. Dessa expropriationer hade huvudsakligen avsett mark för nedläggande av jordkablar. I endast ett av dessa fall hade expropriationsnämnd måst anlitas. Nämnden tillerkände markägaren en ersättning av 1 krona 50 öre för nyttjanderätt och 2 kronor 50 öre för skada. Telegrafverkets kostnader för expropriationsnämnd, rättens protokoll m. m. uppgingo till 204 kronor, vartill kom ersättning för resor m. m. till verkets egna tjänstemän. Den vanliga formen för uppgörelse vore emellertid kontrakt med vederbörande fastighetsägare, vilka kontrakt intecknades i de fastigheter, varå ledningarna skulle framdragas. Antalet sådana kontraktuppgörelser hade under de senare åren utgjort 600—1,000 per år.

Svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen ha i skrivelse den 7 december 1940 framhållit önskvärdheten av att expropriation må kunna erhållas för framdragande av elektrisk lågspännings- eller högspänningsledning, även om behovet av kraft är begränsat till viss fastighet. Föreningarna anföra i denna del:

Expropriationsmöjlighet finnes för närvarande icke för ledningar som äro avsedda att tillgodose behovet av elektrisk energi för enskilda fastigheter, vilka icke anses äga större betydelse för det allmänna och ej heller kunna klassificeras som industrier av allmännyttig karaktär. Denna begränsning av expropriationsmöjligheterna drabbar i första hand enskilda jordbruksfastigheter; för industriella fastigheter spelar den säkerligen mindre roll, då nästan alla industrier av någon betydelse torde betecknas som allmännyttiga på grund av de möjligheter till ökad utkomst, som genom dem beredes innevånarna i den trakt där de äro belägna.

Föreningarna vilja tillstyrka en lagstiftning genom vilken expropriationsrätten utsträcker att omfatta även ledningar, som ha till ändamål att tillgodose viss fastighets behov av elektrisk energi. Denna utvidgade rätt bör

ej enbart avse lågspänningsledningarna utan även högspänningsledningarna för sagda ändamål. Som motiv härför må endast anföras, att jordbruket numera i allt större utsträckning använder elektrisk motorkraft för tung drift, bl. a. tröskning, varför enskilda gårdar eller smärre grupper av gårdar ofta utrustas med egna transformatorer, matade från högspända kraftledningarna.

Föreningarna ha på grund av det sagda förordat införandet av vidgad expropriationsrätt.

Genom expropriation vinner exproprianten en rätt till den därmed avsedda fastigheten som går före alla andra rättigheter till denna. Expropriation är därför av värde, även om fastighetsägaren medgivit att hans fastighet må tagas i anspråk. S. k. *proformaexpropriation* anlitas också i dylika fall för att bereda exproprianten en trygghet som icke kan vinnas t. ex. genom inteckning.

Ehuru *proformaexpropriation* ger bättre rätt än frivilliga överenskommelser, torde förfarandet icke hittills ha tillämpats i större utsträckning. Detta lär sammanhånga bland annat med att det är förenat med mycket besvär och dryga kostnader. Då emellertid olägenheterna av att helt lita till frivilliga överenskommelser också äro mycket betydande, ha krav framställts på införande av särskilda bestämmelser, varigenom på ett enklare sätt än nu skulle kunna vinnas en mot envar bestående ledningsrätt.

I gemensam skrivelse till Konungen den 18 oktober 1930 framhöllo *svenska vattenkraftföreningen* och *svenska elektricitetsverksföreningen* önskvärdheten av att godvilliga uppgörelser med vederbörande fastighetsägare om rätt att framdraga elektriska kraftledningarna kunde utan inteckning göras betryggande mot nya ägare och innehavare av respektive fastigheter, så länge kraftledningarna ägde bestånd. Härvid framhöllo föreningarna, att expropriationsförfarandet i allmänhet vore oskäligt dyrbart i förhållande till expropriationsobjektet. Föreningarna hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka möjligheten att genomföra en lagstiftning om rätt att hava kraftledningarna på annans mark, grundad på samma principer som lagen om vägrätt.

Enligt denna lag gäller, att om mark enligt medgivande av fastighetens ägare tagits i anspråk för allmän väg, den sedan må nyttjas med vägrätt utan hinder av den rätt, som annan kan äga i avseende på fastigheten. För visst fall föreligger vägrätt, trots att ägaren av fastigheten icke uttryckligen medgivit att marken får tagas i anspråk. Fastighetens ägare är i regel berättigad till ersättning av väghållningsdistriktet för markens upplåtande samt för annat intrång. Ersättningsrätt tillkommer under vissa förutsättningar även innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastigheten ävensom innehavare av fordran, för vilken fastigheten svarar vid tiden för markens tagande i anspråk. Talan därom skall instämmas till rätten i den ort, där fastigheten är belägen. Rätten äger utse två gode män att avgiva yttrande med förslag till ersättning åt varje sakägare.

En lagstiftning av mera begränsad innebörd och i syfte huvudsakligen att underlätta *proformaexpropriation* har föreslagits av *telegrafstyrelsen* i skri-

velse till Konungen den 8 november 1935 och av *vattenfallsstyrelsen* i skrivelse till Konungen den 3 mars 1936.

Telegrafstyrelsen anförde i sin skrivelse, att i fråga om expropriationer som berörde telegrafverket sammantråde för ersättningens fördelning brukat hållas endast i rena undantagsfall, nämligen då överenskommelse ej kunnat träffas. I alla övriga fall hade ersättningen av styrelsen utbetalats direkt till fastighetsägaren. Telegrafstyrelsen har framhållit, att telegrafverkets expropriationer under de sista fem åren före skrivelsens avlåtande berört fastigheter med ett sammanlagt taxeringsvärde av omkring 4,500,000 kronor samt att de för samma fastigheter utbetalade expropriationsersättningarna uppgått till i runt tal 3,000 kronor. De ersättningar som erlagts belöpte sig sålunda till allenast 0.07 % av fastigheternas taxeringsvärde. Då emellertid enligt styrelsens uppfattning kunde ifrågasättas, huruvida nämnda förfaringssätt i brist på uttryckligt lagstadgande i längden kunde bibehållas, ansåg styrelsen av vikt, att snarast möjligt åstadkommes en lagändring, innebärande att nedsättningsplikt rörande expropriationsersättning för intrång av svagströmsledningar icke erfordrades. Härvid anförde styrelsen, att en dylik lagändring skulle medföra, att ledningsägaren komme i samma ställning som den vilken utbyggde ett vattenfall. Enligt 9 kap. 54 och 56 §§ vattenlagen kunde nämligen, om skadan prövades vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet, efter domstols avgörande ersättningsbeloppet utbetalas direkt till den vilken ersättningen tillerkänts.

Vattenfallsstyrelsen upptog i sin skrivelse till behandling enahanda spörsmål beträffande kraftledningar samt anförde, att styrelsens rätt att bibehålla sina högspänningsledningar över de fastigheter som därav berördes brukade säkerställas antingen genom servitutsavtal eller genom expropriation. Utom i de fall, då uppgörelse om ersättningens storlek icke kunnat träffas med jordägaren, tillgreps expropriation även då frivillig uppgörelse om sådan ersättning ägt rum men avtal härom icke kunnat intecknas på grund av brister i lagfartshänseende för ifrågavarande fastigheter. Under dylika omständigheter hade, innan utbetalning av den överenskomna ersättningen verkstälts, påfordrats domstols fastställande av den träffade överenskommelsen. Jämlikt 48 § i expropriationslagen skulle expropriationsersättning i varje fall nedsättas hos länsstyrelsen. Enligt av länsstyrelserna tidigare tillämpad praxis ansågs sammantråde för ersättningens fördelning icke erfordras, om domstolen prövat att inteckningshavarnas rätt icke komme att förnärmas genom expropriationen. Länsstyrelserna hade emellertid med anledning av visst rättsfall (N. J. A. 1930 sid. 536) numera ändrat praxis. Detta medförde dels att kostnader uppstode för fördelningssammantråde och dels att i de flesta fall jordägaren icke ville träffa godvillig uppgörelse, då ersättningen icke komme att utbetalas direkt till honom. En ändring av expropriationslagen, innebärande rätt för den exproprierande att verkställa utbetalning av ersättningen direkt till jordägaren, syntes böra äga rum.

Svenska vattenkraftföreningen och *svenska elektricitetsverksföreningen* ha framfört samma önskemål.

I detta sammanhang ha föreningarna även upptagit till behandling frågan, huruvida expropriationsrätt för koncessionspliktiga ledningar är begränsad till den tid koncessionen avser.

Enligt 2 § i 1902 års lag är den som vill utföra elektrisk starkströmsledning med spänning överstigande 250 volt med vissa undantag pliktig att söka koncession hos Konungen. Efter lagändring den 30 juni 1938 kräves koncession även om någon i anslutning till viss generator- eller transformatorstation eller inom visst område vill utföra elektrisk starkströmsledning med lägre spänning än nyss nämnts, såframt ledningen avser distribution av ström till fastigheter med olika ägare. Konungens tillstånd erfordras dessutom för att elektrisk starkströmsledning skall få framdragas inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg eller, när fråga är om luftledning, på mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av staten eller kommun tillhörigt flygfält. — Koncession meddelas för viss tid ej överstigande 40 år eller, om särskilda skäl därtill föranleda, 60 år. Koncession för högspänningsledning är i regel förfallen om den ej tages i bruk inom tre år.

Föreningarna anföra:

Efter fullbordad expropriation äger den förvärvade rätten till fastigheten företräde framför all annan rätt till samma fastighet. I Kungl. Maj:ts tillstånd till expropriation brukar emellertid icke utsägas huruvida tillståndet innebär möjlighet att förvärva äganderätt eller dispositionsrätt för all framtid eller enbart en, lika med tiden för koncessionen, till tiden begränsad nyttjanderätt. Koncession kan beviljas för 60 år, men den gängse koncessionstiden är för helt nya huvudledningar 40 år och för grenledningar den tid, som återstår av motsvarande huvudlednings koncessionstid. Denna sistnämnda tid kan självfallet vara ganska kort; de först beviljade 40-åriga koncessionerna enligt 1902 års lag utgå om några år.

Den fråga, som sålunda uppställer sig då det gäller exproprierad rätt för koncessionerade ledningar, är: äger den exproprierade rätten bestånd endast under första koncessionstiden eller har den varaktighet utöver denna tid. I regel torde — även för ledningar med kort koncessionstid — expropriationsersättningarna genomgående beräknas som om expropriationen avsåge all framtid. Många kraftföretag söka i själva verket genom att i expropriationsstämningen angiva att expropriationen har denna karaktär få fram en dylik ersättningsberäkning, för att när koncessionen framdeles förlänges då icke ånyo behöva taga upp frågan om rätten att hava ledningen framdragen över vederbörande fastighet och därmed sammanhängande ersättningsfrågor.

Det kan dock härvid göras gällande, att, om Kungl. Maj:ts expropriationstillstånd avser endast samma tid som koncessionen, den därpå grundade exproprierade rätten att nyttja annans fastighet icke genom åtgärder i expropriationsmålet kan göras giltig under längre tid än den första koncessionen och att således frågan måste tagas upp på nytt när koncessionen förlänges, även för det fall att ersättning betalats för all framtid.

Den sålunda rådande osäkerheten beträffande sambandet mellan expropriationsrättens varaktighet och koncessionstiden för en koncessionerad ledning kan icke anses tillfredsställande, vare sig ur markägarens eller koncessionshavarens synpunkt. Det kan tänkas, att denna osäkerhet kan komma att medföra omfattande processer mellan markägarna och kraftledningsägaren, både för det fall att koncessionen förlänges för den förste koncessionshavaren eller om den överlåtes på en ny koncessionshavare. Även i det fall

att genom domstolsprejudikat eller på annat sätt den uppfattningen skulle bekräftas, att expropriationsrätten för en koncessionerad ledning endast avser koncessionstiden, torde vid förlängning eller överlåtelse av koncessionen svårlösta frågor uppstå, då det gäller att reglera markägarnas och kraftledningsägarnas inbördes rättsförhållanden.

Föreningarna ha hemställt, att expropriationstillstånd för elektriska starkströmsledningar, som beviljas enligt nu gällande eller framdeles eventuellt kompletterande lagar på området, formuleras så, att av desamma klart framgår, att den exproprierade rätten gäller så länge ledningen är koncessionerad och nyttjas.

Promemoria och lagutkast.

Inom justitiedepartementet har sedermera upprättats en den 27 december 1940 dagtecknad promemoria i dessa frågor.

I promemorian framhålles, att det ur allmän synpunkt är av vikt, att ökad elektrifiering, i synnerhet av landsbygden, äger rum och att, även om en ledning i det särskilda fallet kan synas tjäna allenast ett enskilt intresse, utbyggandet av ledningsnätet till de enskilda konsumenterna, sett i större sammanhang, är av betydelse för landets produktionsförmåga. Detta gällde såväl ledningar för belysning som ledningar för drivkraft. För att elektrifiering skulle kunna ske i önskvärd utsträckning vore det nödvändigt, att möjlighet funnes att tvångsvis taga mark i anspråk för framdragande av behövliga ledningar och att det härför erforderliga förfarandet ej krävde alltför lång tid eller vore förenat med för stora kostnader. När mark frivilligt upplåtes, vore det vidare av vikt, att den rätt som därmed avses på ett lämpligt sätt kunde tryggas för framtiden.

Vidare anföres, bland annat:

Riksdagens andra lagutskott har ifrågasatt, huruvida icke ett förfarande, analogt med det som föreskrives i 1918 års lag om vattenledningar, borde införas i fråga om elektriska ledningar. Vattenkraftföreningen och elektricitetsverksföreningen ha åter i sin skrivelse år 1930 uttalat sig för ett institut av samma art som vägrätt. Intetdera av dessa alternativ torde dock vara fullt lämpligt. Gentemot en utvidgning av det förfarande som stadgas i lagen om vattenledningar kan anföras, att framdragandet av elektriska ledningar kräver specialkunskaper och noggrant iakttagande av ett flertal detaljbestämmelser. Det kan därför icke lämpligen överlämnas åt två betrodda män, vilka som helst, att bestämma ledningarnas sträckning såsom när det gäller vattenledningar för husbehov. Beträffande möjligheten att införa bestämmelser liknande dem som meddelats i lagen om vägrätt märkes, att dessa endast avse att legalisera ett redan uppkommet besittningsförhållande och att de särskilda omständigheter som gävo upphov till denna lag icke torde äga motsvarighet i fråga om elektriska ledningar. Dessa torde icke framdragas på samma formlösa sätt som tidigare skett i fråga om vägar. Det behöves endast nämnas, att koncession alltid erfordras för högspänningsledning, med vissa speciella undantag, och att även för lågspänningsledningar numera i viss utsträckning kräves koncession. Ett av huvudskälen till lagstiftningen om vägrätt var, att vägarna ofta omlagts eller breddats, varigenom de kommit att förskjutats eller att taga mera mark i anspråk än förut, utan att uttryckligt medgivande därtill inhämtats av fastighetsägaren eller

den rättsliga frågan eljest reglerats. En ledning torde däremot ej flyttas från sin en gång givna plats annat än i undantagsfall. Vad särskilt angår det i nämnda lagar föreskrivna sättet för bestämmande av ersättning bör framhållas att det är av vikt, att förekommande ersättningar såvitt möjligt komma att utgå enligt enhetliga grunder. Ur denna synpunkt är det bättre att anlita expropriationsnämnd, vars ledamöter kunna antagas vinna större erfarenhet än sådana gode män som avses i berörda lagar. Då expropriationsnämnden, när fråga är om upplåtelse av nyttjanderätt för elektriska ledningar, allenast består av tre ledamöter, synes det i dessa fall icke heller vara förenat med någon större besparing att för ersättnings bestämmande anlita gode män i stället för expropriationsnämnd. En för nu föreliggande problem bättre anpassad lösning torde kunna vinnas i nära anslutning till gällande lagstiftning om expropriation och om elektriska anläggningar.

I promemorian upptages härefter till behandling fråga om vidgad expropriationsrätt i vissa fall. I denna del anföres bland annat:

Under det att expropriation för närvarande torde kunna erhållas i erforderlig utsträckning för elektriska svagströmsledningar (telefonledningar m. m.), står denna möjlighet icke till buds för framdragande av elektriska starkströmsledningar i åtskilliga fall, då det enligt nutida uppfattning rimligen måste anses påkallat. Rätt att tvångsvis få framdraga kraftledning över annans mark föreligger icke t. ex. om strömmen är avsedd allenast för belysning å viss fastighet i enskilt bruk, och således icke för en hel ort eller annat allmänt ändamål, eller om den skall användas vid en industriell anläggning som, ehuru i och för sig betydelsefull, likväl icke kan anses vara av »större betydelse» för det allmänna. Att det i allt fall varit möjligt att i så stor utsträckning som skett framdraga erforderliga ledningar över annans mark sammanhänger med att de flesta fastighetsägare på orten ofta haft ett gemensamt intresse av elektrifiering, varför nyttan av ledningen för den enskilde övervägt det intrång som den medfört för honom och vid sådant förhållande frivilliga upplåtelse skett. Av vad som anfördes vid 1935 års riksdag framgår likväl, att svårigheter ej sällan uppkommit och att fastighetsägare som ställt sig avvisande kunnat bereda sig oskäliga förmåner på andras bekostnad. Detta utgör ett påtagligt missförhållande. Ehuru det är av vikt, att användningen av expropriation icke utvidgas utöver vad som är strängt nödvändigt, torde, för att avhjälpa detta missförhållande, möjligheten att få framdraga elektrisk ledning över annans mark böra utsträckas. Till stöd härför kan även åberopas, att enligt vattenlagen möjlighet föreligger att taga i anspråk annans fastighet för ett flertal enskilda ändamål. Även enligt den särskilda lagen om vattenledningar har en motsvarande tvångs rätt erkänts för enskilt behov. Ur principiell synpunkt kunna alltså några avgörande betänkligheter icke anföras mot en lagändring i den riktning som nu nämnts.

Om således en sådan utvidgning i princip får anses befogad, uppstår frågan, i vilken omfattning ökad expropriationsrätt bör införas. Vissa elektriska starkströmsledningar kunna ju medföra ett betydande intrång för ägaren av den fastighet där ledningen går fram. Detta gäller emellertid huvudsakligen stamledningarna, om vilka nu icke är fråga och för vilka expropriationsrätt redan finnes i erforderlig utsträckning. De lokala distributionsledningarna medföra i regel ej några större olägenheter. För att vinna en avgränsning mot de fall, då större intrång vållas, kunde måhända ifrågasättas att medgiva den vidgade expropriationsrätten allenast i fråga om lågspänningsledningar. En sådan avgränsning måste dock antagas bliva alltför snäv i många fall. Även distributionsledningarna ha numera, enligt vad som blivit upplyst, mången gång högre spänning än 250 volt.

I promemorian föreslås att i 1 § av 1902 års lag införes stadgande, att om det för viss fastighets förseende med belysning eller drivkraft tarvas att elektrisk starkströmsledning framdrages över annan fastighet, som ej tillhör kronan, vad för ändamålet erfordras skall upplåtas, ändå att ledningen ej är avsedd för anläggning som är av större betydelse för det allmänna. Till skydd mot oskäligt intrång har härtill fogats den reservationen, att expropriationsrätt ej skall föreligga annat än om det intrång som förorsakas prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen. Vidare skall expropriation kunna vägras, om intrånget eljest med hänsyn till ledningens ändamål kan anses oskäligt. Såsom exempel härå har anförts, att innehavaren av ett nöjesetablissemang eller av en utpräglad lyxindustri vill över annans mark framdraga ledning som vållar väsentlig olägenhet. I den föreslagna expropriationsrätten skall, liksom i den expropriationsrätt som nu medgives i 1 §, gälla den inskränkningen att menighet ej skall vara pliktig att inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag. Vidare föreslås även för nu ifrågavarande fall, att där ledning inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, skall framdragas på mindre avstånd än 150 meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, denne ej skall vara skyldig något avstå eller upplåta, utan så är, att Konungen finner annan sträckning för ledningen icke kunna utan synnerlig olägenhet användas.

Därest expropriationsrätt införes för framdragande av ledningar som nu sagts, bör enligt vad i promemorian föreslås tagas under övervägande att i anslutning till ett sådant stadgande införa visst undantag från regeln att expropriationstillstånd alltid skall meddelas av Kungl. Maj:t, därvid erinras att enligt vattenlagen och den särskilda lagen om vattenledningar expropriationsrätt medgives av domstol eller synemän. Härefter anføres i promemorian:

Det torde näppeligen ha framträtt praktiskt behov av att göra något större avsteg från principen i 1902 och 1917 års lagar, att nämnda fråga i fall som här avses skall prövas av Kungl. Maj:t. Har fastighets ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt för elektrisk ledning, förefaller det emellertid vara fog för ett avsteg från nämnda regel. En undantagsbestämmelse härom torde utan att förfela sitt syfte kunna — med hänsyn till andra sakägares rätt — begränsas till det fall att allenast ringa men vållas. För framdragande av högspänningsledning kräves i allt fall i regel koncession av Kungl. Maj:t, varför ärendet på denna grund måste bringas under Kungl. Maj:ts prövning. Även i fråga om lågspänningsledningar fordras numera koncession, om ledningen är avsedd för distribution av ström till fastigheter med olika ägare. Ytterligare kräves koncession för ledning inom område för allmän väg, vattentrafikled eller järnväg eller, när fråga är om luftledning, på mindre avstånd än 1,000 meter från gränsen av staten eller kommun tillhörigt flygfält. Från dessa krav på koncession skall givetvis icke i detta sammanhang göras något avsteg. Det må anmärkas, att vid ansökan om koncession för högspänningsledning skall fogas minst lika grundlig utredning som vid ansökan om expropriation, varjämte tillfälle att yttra sig i ärendet

skall beredas kommuner eller municipalsamhällen, över vilkas områden ledning skall framdragas, ävensom ägare och innehavare av fastigheter som beröras av ledningen.

På grund av det anförda föreslås, att stadgande meddelas om rätt till expropriation utan Kungl. Maj:ts tillstånd för elektrisk ledning, när fastighetens ägare förklarar sig villig till upplåtelsen och denna förorsakar allenast ringa men, och att det skall ankomma på domstolen att pröva att dessa förutsättningar föreligga. Domstolen har däremot, enligt vad i promemorian framhålles, icke att verkställa prövning av frågan om koncession. I promemorian anmärkes, att i de fall, då enligt den här ifrågavarande undantagsbestämmelsen Kungl. Maj:ts tillstånd för expropriation icke vidare erfordras, sökanden bör hos domstolen förebringa den utredning som eljest skolat biläggas ansökningen till Konungen. För detta ändamål borde vidtagas en ändring i 89 § lagen om expropriation, som handlar om elektriska svagströmsledningar och till vilken 1 § fjärde stycket i 1902 års lag hänvisar.

Härefter upptages till behandling i promemorian fråga om jämkning i nu gällande regler om förhöjning av ersättning. Sådan förhöjning skall enligt 1902 års lag utgå med hälften av det belopp som jämlikt de i 1917 års lag stadgade grunder skolat utgivas. Skall fastigheten användas för kronans räkning eller är sådant fall för handen, att expropriation för starkströmsanläggning kan äga rum jämlikt sistnämnda lag, skall dock vad nu sagts om förhöjning av ersättningen icke tillämpas.

I promemorian anföres, att när det gäller distributionsledningar, i allmänhet syntes mindre påkallat att förhöjning skulle utgå å ersättningen. Ägaren av en fastighet, som hade ett ogynnsamt läge med hänsyn till möjligheterna att erhålla elektrisk kraft, nödgades genom nämnda regel att vidkännas extra kostnader utöver vad som kunde anses nödvändigt. Undantag från förhöjning borde därför stadgas åtminstone i fråga om ledning med spänning ej överstigande 250 volt. Ledning med större spänning kunde medföra väsentligt intrång och inverka menligt på möjligheten att framdeles höja fastighetens avkastningsförmåga. Det syntes därför vara mera motiverat, att förhöjning skulle utgå å ersättning för framdragande av högspänningsledningar.

Beträffande själva förfarandet i övrigt vid expropriation ha i promemorian upptagits de av telegrafstyrelsen och vattenfallsstyrelsen uttalade önskemålen om befrielse i vissa fall från skyldighet att nedsätta expropriationsersättning hos länsstyrelsen, vilka önskemål gällde såväl svagströms- som starkströmsledningar. En lättnad i detta hänseende syntes vara av stor betydelse för ökad tillämpning av proformaexpropriation. I denna del uttalas i promemorian:

Proformaexpropriation är, särskilt när det gäller nyttjanderätt, ur flera synpunkter att föredraga framför vanliga frivilliga upplåtelser. Genom expropriation förvärvad nyttjanderätt gäller som bekant mot envar, utan att den behöver intecknas, och är icke underkastad eljest gällande tidsbegräns-

ning. En genom överenskommelse upplåten nyttjanderätt är tidsbegränsad och kan, liksom servitutsrätt, tryggas endast genom inteckning. Denna kan emellertid vid exekutiv auktion få vika för dem som ha bättre rätt, något som helt naturligt kan medföra allvarliga konsekvenser, då ledningsinnehavaren icke är betjänt med att hans rätt i övrigt står sig, om den går förlorad på viss del av den erforderliga ledningssträckan. Dessutom torde denna utväg i längden medföra väsentligt mera besvär för alla parter. Det kan sålunda bliva nödvändigt för fastighetsägaren att — om t. ex. tomtförsäljning äger rum — i inteckningsärenden, som röra fastigheten, varje gång begära samtycke av den som innehar ledningsrätten; och denne måste med anledning härav, om han icke vill utan vidare ställa sig avvisande, undersöka, huruvida sådant tillstånd utan risk kan medgivas. Dylika ärenden kunna enligt vad erfarenheten visat bliva mycket talrika, om ledningarna gå fram över ett stort antal fastigheter. Det är också tydligt, att kravet på ledningsinnehavarens tillstånd i sin mån ökar inskrivningsdomarens arbete, när ärendena sedermera bliva föremål för hans handläggning.

I 48 § i 1917 års lag stadgas för närvarande ovillkorlig skyldighet att verkställa nedsättning av expropriationsersättning. Det synes obestridligt, att denna bestämmelse är onödigt betungande bl. a. när fråga är om expropriation för elektriska ledningar. Föreskriften torde sålunda böra modifieras. Motsvarande spörsmål har i vattenlagen vunnit en mera praktisk lösning, i det att enligt denna lag — även om fastigheten i fråga är intecknad eller häftar för ogulden köpeskillning — nedsättning ej erfordras, såframt den skada eller det intrång, varom är fråga, av vattendomstolen prövas vara väsentligen utan betydelse för fordringsägarens säkerhet. Befogenhet att medgiva undantag från nedsättningsskyldighet torde i nu ifrågakvarande fall böra tillerkännas den domstol där expropriationsmålet är anhängigt.

Vid fastställande av undantagens omfattning böra uppmärksammas stadgandena i 59 och 95 §§. I 59 § behandlas verkan i allmänhet av överenskommelse med vederbörande sakägare rörande expropriationsersättning. Den exproprierande äger instämma de kända fordringsägare, som ej godkänt överenskommelsen, för att erhålla fastställelse å denna. Om ej någon bestrider, att överenskommelsen fastställs, må det ske, såframt expropriationen avser endast ringa del av fastigheten eller upplåtelse av särskild rätt, som medför ringa men och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare, vilka ej godkänt överenskommelsen. Med fordringsägare förstås den som innehar sökt eller beviljad inteckning i fastigheten eller panträtt jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken. I 95 § meddelas en särskild bestämmelse beträffande upplåtelse av nyttjanderätt för elektriska svagströmsledning, enligt vilken överenskommelse om ersättningen städe må av rätten fastställas, därest upplåtelsen medför ringa men och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare som ej godkänt överenskommelsen. Denna bestämmelse är enligt 1 § fjärde stycket i 1902 års lag tillämplig även å elektriska starkströmsledning.

Under i huvudsak de förutsättningar som angivits i 95 § i 1917 års lag föreslås undantag från skyldigheten att nedsätta expropriationsersättning hos länsstyrelsen. Det har icke ansetts vara skäl att begränsa stadgandet till det fall, att fråga är om upplåtelse av nyttjanderätt för elektriska ledningar, men angivits, att stadgandet skall gälla allenast, då fråga är om upplåtelse av särskild rätt och avsikten således icke är att exproprierä äganderätt. I anslutning till detta stadgande, som borde införas i 48 §, har föreslagits, att om undantag från nedsättningsskyldighet medgives, den exproprierande i

stället för att nedsätta ersättningen skall göra anmälan hos länsstyrelsen och styrka, att expropriationsersättningen guldits, samt att vad i lagen är stadgat om nedsättande av expropriationsersättning i tillämpliga delar skall gälla sådan anmälan. Detta innebär, att om anmälan försummas, expropriationsrätten förverkas.

Till sist ha i promemorian föreslagits vissa ändringar i de bestämmelser som under 89—96 §§ i 1917 års lag meddelas om elektriska svagströmsledning. Såsom förut nämnts har i promemorian ifrågasatts att beträffande elektriska starkströmsledning stadga visst undantag från regeln att Kungl. Maj:ts tillstånd förutsattes för expropriation, nämligen då fastighetens ägare lämnat sitt medgivande till ledningens framdragande och ledningen medför allenast ringa men. Ett sådant undantag har syns motiverat även i fråga om elektriska svagströmsledning, i synnerhet som sådana praktiskt sett icke framdragas av annan än telegrafstyrelsen.

I promemorian framhålles vidare, att enligt 91 § i lagen om expropriation fastighet, som avses med ansökan om rätt att framdraga svagströmsledning, må genast tagas i användning av den exproprierande sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats, dock allenast såframt säkerhet ställes för expropriationsersättningen jämte ränta. Motsvarande rätt att taga fastigheten i besittning, sedan stämning utfärdats, föreslås för det fall, att fastighetsägaren förklarar sig villig att upplåta nyttjanderätt för ledningen, ehuru han helt naturligt i allmänhet kan förväntas godvilligt lämna medgivande även till besittningstagandet. Vidtages denna ändring, kommer den enligt vad i promemorian uttalas att jämlikt 1 § fjärde stycket i 1902 års lag bliva tillämplig även då fråga är om elektrisk starkströmsledning.

Beträffande frågan, i vad mån expropriation för koncessionspliktiga ledningar, vilken icke avser äganderätt, kan gälla för längre tid än koncessions tiden, anmärkes avslutningsvis i promemorian, att något hinder härför icke syntes föreligga. Särskilt när tilläggskoncession medgives med allenast kort giltighetstid, förefölle det också praktiskt nödvändigt att denna möjlighet funnes. Vid meddelande av expropriationstillstånd borde tydligt angivas, huruvida det vore avsett att expropriation skulle gälla för längre tid än koncessionen.

Som en sammanfattning uttalas i promemorian, att därest de föreslagna ändringarna genomfördes, expropriation för elektriska starkströmsledning skulle kunna erhållas, även om de vore avsedda för enskilt bruk, och att förfarandet vid proformaexpropriation av nyttjanderätt för elektriska starkströms- eller svagströmsledning kunde gestalta sig på ett förenklat sätt. Ansökan om expropriation kunde sålunda ingivas direkt till domstolen i orten, därvid erforderlig utredning skulle bifogas och fastighetsägarens samtycke företes. Expropriationsrätt kunde av domstolen medgivas, om endast ringa men vållades, och fastigheten kunde, sedan stämning utfärdats, omedelbart tagas i bruk. Såsom hittills kunde överenskommelse om ersättning

för intrång fastställas av rätten, därest upplåtelsen medförde allenast ringa men och uppenbarligen icke rubbade säkerheten för fordringsägare som ej godkänt överenskommelsen. Därjämte skulle rätten äga medgiva, att ersättningen finge utbetalas direkt till sakägaren, om expropriationen allenast medförde ringa men och funnes uppenbarligen icke rubba fordringsägarens säkerhet. Om nedsättning ej skall äga rum, skulle expropriationen fullbordas genom anmälan hos länsstyrelsen att expropriationsersättningen guldits. Å ersättning för elektrisk lågspänningsledning skulle — liksom i fråga om svagströmsledning — förhöjning ej beräknas.

Vid promemorian hade fogats i enlighet med det anförda upprättade utkast till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och lag angående ändrad lydelse av 48, 89 och 91 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.*

Yttranden.

Över promemorian jämte därvid fogade lagutkast ha efter remiss avgivits yttranden av vattenfallsstyrelsen, telegrafstyrelsen, kommerskollegium, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Väster-norrlands län ävensom av Sveriges lantbruksförbund, riksförbundet landsbygdens folk, svenska vattenkraftföreningen, svenska elektricitetsverksföreningen, Kristianstads läns elektriska förening och Västbo kraftverksförening. Länsstyrelsen i Väster-norrlands län har vid sitt utlåtande fogat yttrande av Väster-norrlands läns elektriska förening. Västerbottens läns elektriska förening, vilken jämväl erhållit tillfälle att yttra sig, har ej inkommit med yttrande.

Den föreslagna lagstiftningen har tillstyrkts i de avgivna yttrandena. *Kommerskollegium*, som framfört vissa önskemål utöver dem som upptagits i promemorian, har dock ifrågasatt, huruvida icke med lagstiftningen borde anstå i avbidan på utredning av sistnämnda frågor.

Av *telegrafstyrelsen* har uttalats, att de föreslagna lagändringarna väl tillgodose telegrafverkets intressen.

Väster-norrlands läns elektriska förening har ansett, att förslagen skulle förverkliga ett gammalt önskemål för praktiskt taget alla som syssla med distribution av elektrisk ström, och jämväl *Kristianstads läns elektriska förening* har funnit förslagen innebära en avgjord förbättring. Sistnämnda förening har därvid anfört följande:

Under föreningens 20-åriga verksamhet, varvid biträde för planering av elektriska anläggningar lämnats åt ett femtiotal elektriska distributionsföretag inom länet jämte enstaka privata företag, och där ett mycket stort antal enskilda markägare berörts, har endast i få fall expropriation behövt tillgripas. Det möter i länet i allmänhet inga svårigheter att på frivillighetens väg uppnå rimlig överenskommelse. Det må dock ifrågasättas om icke enbart vetskapen om möjligheterna för expropriation verkar välgörande, enär det torde kunna förutsättas att jämväl markägaren helst vill komma ifrån det besvär, som han vid dylikt tillfälle måste underkasta sig, och därför föredrar frivillig uppgörelse. Uteslutet är dock icke att rena okynnesfall kunna före-

ligga, varför det är nödvändigt att så enkla och klara bestämmelser som möjligt finnas i lag fastställda.

Riksförbundet landsbygdens folk har funnit, att förslaget ur jordbrukaresynpunkt innebär ett önskvärt tillrättsläggande av expropriationsärenden, som beröra framdragandet av elektriska ledningar, och att förslaget sannolikt kommer att medföra, att elektrifiering kan ifrågakomma på ett flertal gårdar, där det med nuvarande bestämmelser är praktiskt taget omöjligt att få rätt att framdraga elektriska ledningar till gårdarna.

Sveriges lantbruksförbund har uttalat följande:

Förbundet vill med tanke på landsbygdens elektrifiering understryka önskvärdheten av ändrade bestämmelser i syfte att underlätta framdragandet av elektriska ledningar, att på enklare sätt än hittills kunnat ske trygga nyttjanderätten till mark, som frivilligt upplåtits för sådana ledningar, samt att överhuvud taget möjliggöra ett snabbare och billigare förfarande vid upplåtande av mark för elektriska ledningars framdragande. Icke blott med hänsyn till nu rådande förhållanden utan även och i lika hög grad med hänsyn till framtida behov synes det vara angeläget, att ändrade bestämmelser i dessa hänseenden komma till stånd. Enligt förbundets uppfattning är möjligheten att tillgodose behovet av elektrisk kraft numera av sådan betydelse för lantbruket, att tillgodoseendet av detta behov icke bör kunna hämmas genom formella hinder för ledningars framdragande.

Förbundet har på grund av det anförda tillstyrkt de föreslagna lagändringarna men samtidigt ifrågasatt, huruvida icke förfarandet vid tvångsförvärv av nyttjanderätt för elektriska ledningar borde kunna ytterligare förenklas, samt har härom anført, bland annat:

Enligt förbundets mening är det önskvärt, att ett mera förenklat förfarande i viss utsträckning kommer i tillämpning även vid tvångsvis upplåtande av nyttjanderätt till mark för elektriska ledningar. Beträffande motiven härför hänvisas till vad riksdagens andra lagutskott 1935 anförde i sitt utlåtande. De däri berörda olägenheterna, vilka bestyrkas av uppgifter, som förbundet inhämtat, avlägsnas icke genom de nu föreslagna lagändringarna. Även om möjlighet till tvångsexpropriation finnes, är denna dock för närvarande förenad med så höga kostnader och sådan tidsförlust, att den av ledningens framdragande intresserade merendels föredrager att betala markägaren den ersättning, som erfordras för frivillig upplåtelse, även om denna ersättning är otillbörligt hög.

I brist på närmare utformade bestämmelser rörande ett förenklat förfarande kan denna fråga för närvarande icke närmare bedömas. Dock synes en viss förenkling utan större ingrepp i bestämmelserna kunna vinnas, om tillstånd till expropriation av nyttjanderätt får lämnas av domstol, då det gäller ledningar, som ingå i ett lokalt distributionsnät, liksom ledningar till enskilda fastigheter i övrigt. En ändring i detta avseende är enligt förbundets mening önskvärd. Motsvarande torde då också böra gälla beträffande tillstånd till proformaexpropriation. Enligt den i promemorian föreslagna lagtexten skulle domstol kunna lämna tillstånd till proformaexpropriation, när ledningen medför »allenast ringa men». En dylik vag bestämmelse synes i många fall kunna giva anledning till osäkerhet om var tillstånd skall sökas.

I anslutning till vad nu anförts angående önskvärdheten av förenklade bestämmelser beträffande elektriska ledningar till enskilda fastigheter ifråga-

sättes, huruvida icke dylika bestämmelser framdeles kunde utformas i en särskild lag.

Även *Västbo kraftverksförening* har i sitt yttrande, utan att framställa erinran mot grunderna för förslagen, förordat vissa andra, mera genomgripande ändringar i expropriationslagstiftningen.

Av *kommerskollegium* har betonats, att det centrala problemet vid den revision av förevarande lagstiftning, som är erforderlig, vore frågan om ett förenklat förfarande för att säkerställa för lednings ägare rätten att ha ledningen framdragen över annans mark. Denna fråga vore av den invecklade art, att den icke gärna kunde lösas utan ett grundligt övervägande av såväl de tekniska som de juridiska komplikationer, som en dylik förenkling föranleder. Kollegium ville därför hemställa, att en utredning angående detta spörsmål igångsattes. De övriga frågor, som i den remitterade promemorian upptagits till behandling, syntes icke vara av den brådskande art, att icke med deras lösning kunde anstå i avbidan på en dylik utredning, och möjligt vore att det kunde finnas lämpligt att till sådan utredning hänskjuta icke blott frågor rörande expropriationslagstiftning utan även övriga frågor, som vid senaste revision av 1902 års lag upptogos till nyprövning. Om någon av expropriationsfrågorna skulle redan nu upptagas till behandling, borde det gälla problemet om rätt till expropriation för enskild fastighets förseende med belysning eller drivkraft. Kollegium hade ingen erinran emot att förslag i sådant hänseende redan nu underställdes riksdagen.

Svenska vattenkraftföreningen och *svenska elektricitetsverksföreningen* ha uttalat att — även om de i promemorian föreslagna lagändringarna genomföras — det icke vore uteslutet, att ett förfarande av ungefär samma natur som vägrättsinstitutet och utformat med hänsyn till kraftledningarnas speciella art och ändamål kunde komma att visa sig önskvärt.

Med avseende å detaljerna i förslagen ha i yttrandena vissa erinringar eller önskemål framställts.

Beträffande den föreslagna rätten att påkalla expropriation för enskild fastighets behov har *kommerskollegium* uttalat, att även om något större praktiskt behov av den ifrågasatta utvidgningen av expropriationsrätten för framdragande av elektriska ledningar enligt erfarenhet knappast torde föreligga, kunde givetvis enstaka fall förekomma, då den ifrågasatta rätten vore av värde för en fastighetsägare. Kollegium ville därför tillstyrka, att en bestämmelse därom intoges i lagen, men funne föreskriften lämpligen kunna införas på det sätt att såsom förutsättning för expropriationsrätten stadgades, att Konungen för fastighets förseende med belysning eller drivkraft eller för annat dylikt ändamål prövat nödigt, att fastighet användes för avsedda ändamål.

Kollegium har till utveckling av sin ståndpunkt anfört följande:

I promemorieförslaget har såsom förutsättning för Konungens befogenhet att lämna medgivande till expropriation i ovan avsedda fall stadgats vissa restriktioner, bl. a. att det intrång, som av anläggningen förorsakas, av Ko-

nungen prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen. Bedömandet av detta spörsmål skulle emellertid ofta kräva ingående undersökningar av de lokala förhållandena i varje särskilt fall, och det skulle sannolikt ankomma på befattningshavarna vid Statens elektriska inspektion att företaga dessa undersökningar. Enär det synes angeläget att den redan ganska omständliga prövningen av ansökningar om koncession och expropriation icke ytterligare kompliceras samt behov av en dylik ingående prövning ej heller synes föreligga, vill kollegium förorda, att restriktionen i fråga får falla. Vidare har i promemorieförslaget införts den restriktionen att intrånget »ej heller eljest med hänsyn till ledningens ändamål kan anses oskäligt». I motiveringen härtill har anförts såsom exempel, att innehavaren av ett nöjesetablissemang eller en utpräglad lyxindustri ville över annans mark framdraga ledning, som vållade väsentlig olägenhet. Kollegium vill för sin del framhålla, att något starkare skäl att införa en dylik restriktion icke synes föreligga.

Västbo kraftverksförening har ansett, att expropriation för ledning, som vore avsedd för enskild fastighets behov, borde få äga rum, utan någon särskild inskränkning med hänsyn till ändamålet med ledningen. Det syntes ej lämpligt att, såsom i promemorian förutsatts, göra undantag för nöjesetablissemang eller lyxindustri. Föreningen har vidare anmärkt, att ur 1902 års lag syntes böra uteslutas bestämmelsen om att ledning i regel ej finge framdragas närmare än 150 meter från byggnad, tomtplats eller trädgård inom område, för vilket ej finnes stadsplan.

I anslutning härtill har föreningen jämväl uttalat, att frågan om expropriationsrätt för redan befintliga ledningar, som framdragits utan att fullt bindande avtal kommit till stånd, borde regleras.

Med avseende å frågan om undantag från regeln att expropriationstillstånd meddelas av Kungl. Maj:t har *kommerskollegium* uttalat vissa betänkligheter mot vad i promemorian föreslagits samt därom anført följande:

I promemorian framhålles, att, om fastighets ägare förklarar sig villig upplåta nyttjanderätt för elektrisk ledning, fog kunde finnas för ett avsteg från nämnda regel. Med hänsyn till andra sakägares rätt borde emellertid enligt promemorian en undantagsbestämmelse i dylikt syfte utan att förfela sitt syfte kunna begränsas till det fall att allenast ringa men vållas av anläggningen. Det skall i så fall ankomma på domstol att pröva, huruvida denna förutsättning föreligger. Den fråga, som sålunda i promemorian är berörd, synes emellertid vara av långt mera vittgående beskaffenhet än i promemorian angivits. I själva verket har man här att göra med ett av de betydelsefullaste spörsmålen vid den revidering av expropriationsbestämmelserna för elektriska anläggningar, som synes erforderlig, och det synes icke lämpligt, att detta spörsmål löses allenast i den mycket begränsade omfattning, som i promemorian skett. Spörsmålet gäller i själva verket möjligheten att utfinna en juridiskt framkomlig väg att på annat och enklare sätt än genom expropriation eller inteckningsförfarande trygga en genom frivillig överenskommelse förvärvad rätt att för elektrisk ledning nyttja viss mark. Det kan givetvis icke ifrågasättas, att kollegium i detta sammanhang skulle kunna uppdraga riktlinjerna för konstruktionen av ett dylikt institut, utan kollegium vill hemställa, att detta spörsmål upptages till en noggrannare utredning i samband med de övriga utredningsfrågor på förevarande område som föreligga.

Kommerskollegium har i sitt yttrande även berört frågan om expropriationsrätt för område med stadsplan eller byggnadsplan eller hamnområde. Här om anför kollegium följande:

I promemorian har framhållits, att den föreslagna utvidgade expropriationsrätten borde, liksom fallet vore med den expropriationsrätt, som vore medgiven i 1 § i dess nu gällande lydelse, icke gälla i fråga om område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan eller inom fastställt hamnområde, där fråga vore om avstående eller upplåtande av gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Kollegium vill angående denna fråga bringa i erinran, hurusom den veto-rätt, som sålunda tillkommer kommun, huvudsakligen tillkommit för att bereda kommun möjlighet att förhindra dylika ledningars framdragande, där-est detta med hänsyn till användningen av kommunens gatusystem för trafiken samt för anbringande av anordningar för belysning, vattenledning och markens torrläggning m. m. skulle visa sig mindre lämpligt. Med den avfattning stadgandet ifråga kom att få har emellertid den kommunala vetorätten fått en större omfattning. Kommunen har sålunda i sin hand att förhindra framdragandet även av ledningar, som i och för sig på intet vis kunna vara till hinders ur angivna synpunkter. Kommunerna hava även i stor utsträckning begagnat sig av vetorätten för ledningar av dylikt slag, nämligen då kommunens intressen som kraftleverantör kunnat skadas genom tillstånds medgivande. Sedan numera efter den vid 1938 års riksdag genomförda ändringen av 1902 års lag det ankommer på Kungl. Maj:t att tillse, att koncessionsansökningar för elektriska starkströmsledningar icke bifallas med mindre ledningen i fråga fyller ett verkligt behov och därjämte kan anses ingå som ett led i en rationell elektrifiering, synes frågan om rätten att framdraga ledning inom stadsplanlagt område böra avgöras icke av vederbörande kommun utan av Kungl. Maj:t.

I detta sammanhang vill kollegium erinra om att en fråga, likartad med den här berörda, föranlett särskild riksdagsskrivelse (n:r 249/1920). I denna hemställde riksdagen att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida nu gällande lagbestämmelser rörande elektriska anläggningar borde ändras i den riktning att menighet, där ett för staten eller annan menighet viktigt intresse det krävde, kunde åläggas skyldighet att inom område för vilket byggnadsstadgan för rikets städer äger tillämpning eller inom fastställt hamnområde, avstå eller upplåta gata m. m. för framdragande av elektrisk starkströmsledning erforderlig för elektrisk järnväg eller spårväg. Denna riksdagsskrivelse tillkom i anledning av en motion i andra kammaren, vilken motion föranleddes av den bekanta tvisten mellan Djursholmsbanan och Stockholms stad beträffande banans rätt att trafikera Engelbrektsgratan i Stockholm. Kollegium, som den 29 februari 1932 avgav utlåtande i ärendet, biträdde den av andra lagutskottet utalade principiella uppfattningen i frågan, men höll före att den ifrågasatta lagändringen icke vore av den aktualitet eller vikt att den ensam borde vidtagas, utan ansåg att den borde upptagas till prövning vid en förestående revision av elektricitetslagen i dess helhet.

Sedan detta kollegii yttrande avgavs har emellertid det i riksdagsskrivelsen berörda spörsmålet aktualiserats. Man torde nämligen kunna förvänta, att i en nära framtid behov kommer att föreligga för framdragande av ledningar för trådbussar i olika städer från kringliggande förorter. Det synes vara av betydelse att möjlighet att för sagda ändamål erhålla expropriation hålles öppen.

Med hänsyn till det förenämnda vill kollegium föreslå att andra stycket i 1 § utgår.

Vidare har kommerskollegium fäst uppmärksamheten vid det i 1 § tredje stycket i 1902 års lag intagna stadgandet att en fastighets ägare icke skall vara skyldig att avstå eller upplåta mark för ledning, som inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, är avsedd att framdragas på mindre avstånd än 150 meter från boningshus m. m. Kollegium anför härom följande:

Från nämnda regel gör stadgandet ett undantag av innebörd, att dylik plikt föreligger, därest Konungen finner annan sträckning för ledningen icke utan synnerlig olägenhet kunna användas. Kollegium finner i samband med revision av förevarande lag även en viss uppmjukning i fråga om dessa bestämmelser erforderlig i syfte att komma ifrån de olägenheter, som den nuvarande avfattningen av ifrågavarande stadgande innebär, nämligen i de ofta förekommande fall, då flera ur intrångssynpunkt m. m. likvärdiga alternativ för ledningens sträckning föreligga. Kollegium föreslår att bestämmelsen erhåller följande avfattning: »Skall ledning inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan framdragas på mindre avstånd än 150 meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, vare denne dock ej skyldig något avstå eller upplåta, utan så är att Konungen prövat annan sträckning av ledningen medföra större eller lika stor olägenhet, som den ifrågasatta.»

Kollegium har erinrat att, därest den nu föreslagna ändringen vidtoges, syntes motsvarande ändring böra vidtagas i 2 § i lagen.

I fråga om förhöjning av ersättning för elektrisk ledning har kommerskollegium utalat sig för att stadgandet i lagen om sådan förhöjning får helt utgå. Kollegium framhåller i denna del följande:

Vid expropriation enligt 1902 års lag skall förhöjning av ersättningen ske med hälften av det belopp, som jämlikt i 1917 års lag stadgade grunder skall utgå. Skall fastigheten användas för kronans räkning eller är sådant fall för handen, att expropriation kan ske jämlikt sistnämnda lag, skall förhöjning i ersättningen dock icke utgå. I promemorian föreslås nu att förhöjning icke skall utgå vid expropriation för lågspänningsanläggningar. Detta motiveras i promemorian med att när det gäller distributionsanläggningar, torde det i allmänhet framstå såsom mindre påkallat att förhöjning skall utgå å ersättningen. Förutom det förhållandet att begreppet »distributionsanläggningar» har ett vida större omfång än begreppet »lågspänningsanläggningar», vill kollegium framhålla, att den föreslagna lindringen skulle bli skäligen betydelselös, när — även vid ett genomförande av den nu föreslagna utsträckningen av expropriationsrätten — expropriation för lågspänningsanläggningar allttjämt torde komma att äga rum endast i enstaka undantagsfall. I övrigt torde med fog kunna ifrågasättas, om borttagandet av förhöjningen just för lågspänningsanläggningar vilar på en riktig tanke. Enligt kollegii mening kan nämligen lika väl göras gällande, att för lågspänningsanläggningar, som i regel icke äro av den allmänna betydelse som andra starkströmsanläggningar, borde tillämpas strängare bestämmelser.

Vid tillkomsten av 1902 års lag motiverades bestämmelsen om 50 % förhöjning med att jordägaren på ett eller annat sätt borde göras delaktig och därigenom även intresserad i elektrifieringsföretaget och i det av vederbö-

rande riksdagsutskott avgivna utlåtandet hänvisas till ett liknande förut i svensk lag förefintligt stadgande, nämligen rörande ersättning för skador vid vattenuppdämning m. m. Någon särskild motivering för åtgärden att frigöra kronan från 50 % förhöjning lämnades dock icke av utskottet. Grunderna för ersättning vid vattenuppdämning återfinnas numera i vattenlagen. I denna förekommande bestämmelser om 50 % förhöjning äro emellertid — i motsats till vad fallet är i elektricitetslagen — tillämpliga även beträffande kronan.

Vid tillkomsten av 1902 års lag torde knappast hava varit förutsett att statliga distributionsanläggningar av den omfattning, som numera administreras av vattenfallsstyrelsen, skulle komma till stånd. Då dessa statliga anläggningar till dels konkurrera med enskilda kraftföretag, kan det knappast vara riktigt, att de för den statliga verksamheten erforderliga ledningarna skola i jämförelse med den enskilde företagarens belastas med blott två tredjedelar av den kostnad som i förevarande avseende den enskilde får vidkännas. Ej heller synes det lämpligt att jordägarens ersättning skall vara beroende av för vems räkning expropriationen sker. Jordägaren utfår sålunda mindre ersättning icke blott då kronan exproprierar utan även i de fall då expropriation för starkströmsledning kan ske enligt 1917 års lag. Ett upphävande av nu rådande olikhet i fråga om grunderna för ersättningens utgående skulle slutligen medföra den fördelen att vederbörande myndigheter skulle befrias från vid nu gällande ordning erforderliga ställningstaganden till den i vissa fall svårbedömbara frågan om expropriation må ske enligt den ena eller andra lagen.

Med hänsyn till vad ovan anförts synes frågan om grunderna för ersättningens utgående böra lösas antingen genom ett upphävande av bestämmelsen om att 50 % förhöjning icke skall utgå då kronan exproprierar och då expropriation enligt 1917 års lag kan äga rum, eller genom att helt upphäva bestämmelsen om ifrågavarande förhöjning. Med hänsyn till att statsmakterna i insikt om den stora betydelse, som den elektriska kraften numera har för landets näringsliv och befolkningens trevnad, på olika sätt söker främja landets elektrifiering, och till att några vägande skäl knappast kunna anföras, varför markägaren skall åtnjuta högre ersättning vid expropriation för kraftledning än för anordningar för andra allmännyttiga anordningar, synes det kollegium mest önskvärt att det senare alternativet väljes.

Svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen ha uttalat sig för en allmän översyn av gällande bestämmelser om förhöjd ersättning vid expropriation i vissa fall.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har i sitt yttrande behandlat frågan om befrielse i vissa fall från skyldighet att nedsätta expropriationsersättning hos länsstyrelsen samt har därom anført följande:

I promemorian återgives innehållet i en skrivelse från vattenfallsstyrelsen till Konungen den 3 mars 1936. Vattenfallsstyrelsen anförde i skrivelsen att enligt av länsstyrelserna tidigare tillämpad praxis ansågs sammanträde för fördelning av expropriationsersättning icke erfordras, om domstolen prövat att inteckningshavarnas rätt icke komme att förnäras genom expropriationen. Länsstyrelserna hade emellertid med anledning av visst rättsfall numera ändrat praxis.

Uppgiften, att länsstyrelserna enligt tidigare tillämpad praxis ansett sammanträde för ersättningens fördelning icke erfordras, om domstolen prövat

att inteckningshavarnas rätt icke komme att förnärmas genom expropriationen, torde bero på en missuppfattning. Det förhöll sig i stället så, att länsstyrelserna utbetalade ersättningen till jordägaren, om samtliga inteckningar i fastigheten företeddes och inteckningshavarna medgävo, att beloppet utbetalades till jordägaren. Detta innebar ett betydligt enklare och billigare förfarande än det som framtvingsats genom ovan angivna rättsfall. Länsstyrelsen vill därför livligt understryka de av vattenfallsstyrelsen framhållna olägenheterna med nu rådande förhållanden och tillstyrka en utredning rörande sådana ändringar i gällande bestämmelser om utbetalning av expropriationsersättning att utbetalning direkt till jordägaren i enlighet med länsstyrelsernas tidigare praxis åter möjliggöres. Detta skulle medföra betydande lättnader för jordägare, inteckningshavare och länsstyrelser.

Svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen ha i detta sammanhang hemställt, att den nu i 48 § intagna bestämmelsen om att den exproprierande vid nedsättning av expropriationsersättning skall förete gravationsbevis måtte modifieras så att denna skyldighet bleve beroende av domstolens prövning.

Av *vattenfallsstyrelsen* har vidare yrkats, att med upplåtelse av nyttjanderätt för elektriska ledningar måtte i de avseenden som nu äro i fråga jämsättas upplåtelse av servitutsrätt.

Styrelsen har i denna del anfört följande:

I promemorian framhålles, att genom expropriation förvärvad nyttjanderätt icke är underkastad tidsbegränsning. Vidare göres gällande, att något hinder icke synes föreligga för meddelande av expropriation för ledning, vilken icke avser äganderätt, att gälla för längre tid än koncessionstiden. Med hänsyn härtill torde det vara ur formell synpunkt likgiltigt om rätten att bibehålla ledningen erhåller nyttjanderätts eller servitutsrätts karaktär. I förslaget till ändring av 48 § expropriationslagen synes man hava intagit denna ståndpunkt, då där talas om »särskild rätt». Konsekvensen synes leda till att i de »Särskilda bestämmelserna om expropriation för elektriska svagströmsledningar», i den mån de gälla för starkströmsledningar, ordet »nyttjanderätt» utbytes mot orden »särskild rätt».

Svenska vattenkraftföreningen och svenska elektricitetsverksföreningen ha instämt i detta yrkande samt tillagt att en motsvarande ändring borde vidtagas i 1 § fjärde stycket i 1902 års lag.

Beträffande frågan huruvida expropriationsrätt för koncessionspliktig ledning vore begränsad till koncessionstiden har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ansett önskvärt att en lagbestämmelse meddelas samt härom anfört följande:

I promemorian framhålles att de ifrågasatta lagändringarna icke lösa frågan, i vad mån expropriation för koncessionspliktiga ledningar, vilken icke avser äganderätt, kan gälla för längre tid än koncessionstiden.

Gällande lags ståndpunkt i denna fråga synes icke vara fullt klar. 1917 års expropriationslag synes emellertid förutsätta obegränsad tid för expropriation. Bestämmelserna i 68 § om lösningsrätt till exproprierad egendom tyda härpå. Med stöd av dessa bestämmelser kan ägaren av den fastighet, som besväras av en exproprierad rätt, under vissa förutsättningar, såsom att

rätten ej kommit till användning för det avsedda ändamålet eller dess användande för ändamålet upphört, befria fastigheten från expropriationen, därest talan härom instämnes inom tjugo år från det expropriationen fullbordats. Även om man vågade antaga, att gällande rätt gäve den genom expropriationen vunna rättigheten bestånd utöver koncessionstiden, är frågan därmed icke praktiskt löst. Man kan nämligen ifrågasätta, om fastighetsägaren skall nödgas igångsätta det vidlyftiga förfarande som en process innebär och vidkännas därav föranledda kostnader för att befria fastigheten från en expropriation, vilken varit sammankopplad med en koncession, som upphört att gälla. Sett ur denna synpunkt vore en expropriation av samma längd som koncessionen att föredraga. Olägenheterna av att binda expropriationens giltighetstid helt vid koncessionen äro emellertid ur andra synpunkter uppenbara. Om vid koncessionstidens utgång koncessionen förnyas, måste för dylikt fall ett nytt expropriationsförfarande inledas. Markägarnas och kraftledningsägarnas inbördes rättsförhållanden kunna även i andra avseenden bliva komplicerade, särskilt när tilläggskoncession medgives med allenast kort giltighetstid. Man bör därför söka åstadkomma, att expropriationen får gälla för längre tid än koncessionen. I promemorian föreslås, att det vid meddelandet av expropriationstillstånd bör angivas, huruvida det är avsett att expropriation skall gälla för längre tid än koncessionen. Detta förslag synes emellertid medföra osäkerhet och bristande likformighet i fråga om expropriationstidens längd.

Länsstyrelsen har för sin del förordat en föreskrift att, därest ny koncession icke erhålles inom exempelvis ett år efter koncessionstidens utgång, den på expropriationen grundade rätten skall vara förverkad.

I den remitterade promemorian har föreslagits införande av en vidgad expropriationsrätt för elektriska ledningar, i det att expropriation skall kunna erhållas även för ledning som är avsedd för viss fastighets enskilda behov. De förslag som i övrigt upptagits i promemorian innebära icke obetydliga lättnader i förfarandet vid expropriation för elektriska ledningar. Enligt förslagen må ansökan om expropriation ingivas direkt till domstolen i orten, om fastighetsägaren givit sitt samtycke till expropriationen och allenast ringa men vållas. Fastigheten kan i så fall också omedelbart tagas i bruk. Domstolen skall vidare äga medgiva, att ersättning får utbetalas direkt till sakägaren, om expropriation medför allenast ringa men och uppenbarligen icke rubbar fordringsägares säkerhet. Slutligen föreslås, att förhöjning å ersättning för elektrisk lågspänningsledning ej skall beräknas.

Dessa ändringar i den gällande lagstiftningen ha, såsom förut nämnts, i allmänhet tillstyrkts i yttrandena. Av kommerskollegium och vissa sammanlutningar har emellertid fråga väckts om en mera genomgripande revision av gällande lagstiftning i syfte bland annat att bereda möjlighet till säkerställande av ledningsrätt utan anlitande av det vanliga expropriationsförfarandet eller inteckning. Dessa önskemål, som torde vara förtjänta av att tagas i förnyat övervägande, synas emellertid icke böra hindra, att de genom promemorian framlagda förslagen efter vissa jämkningar genomföras utan avvaktan på en utredning i nämnda hänseende.

Enligt utkastet till ändring i 1902 års lag skall expropriation för viss fas-

**Departement-
chefen.**

tighets enskilda behov kunna medgivas, om det intrång som förorsakas av ledningen prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen och intrånget ej heller eljest med hänsyn till ledningens ändamål kan anses oskäligt. En utvidgning av expropriationsrätten i denna riktning synes med hänsyn till nutida förhållanden välmotiverad och har tillstyrkts av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna. Kommerskollegium har därvid i sitt yttrande förordat, att båda de föreslagna begränsningarna i nämnda rätt måtte utgå. I ett annat yttrande har ifrågasatts, huruvida icke ur förslaget borde uteslutas den föreslagna begränsningen, att intrånget ej finge anses oskäligt med hänsyn till ledningens ändamål. Enligt min mening är bestämmelsen, att intrånget ifråga skall prövas vara ringa i jämförelse med nyttan, av värde och står i god överensstämmelse med andra stadganden om rätt till expropriation för enskilt behov. Däremot synes det överflödigt att särskilt angiva, att intrånget ej får vara oskäligt med hänsyn till ledningens ändamål, enär bedömandet av ändamålet med ledningen tydligen ingår i prövningen av förstnämnda fråga.

Det må anmärkas, att möjlighet till expropriation uppenbarligen föreligger för en redan framdragen ledning — lika väl som för en tillämnad ledning — om rätten att behålla ledningen icke förut tryggats genom expropriation.

Enligt 1 § andra stycket i 1902 års lag kan menighet vägra att inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde för elektrisk anläggning avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag. Kommerskollegium har i sitt yttrande riktat en enligt min mening välbefogad kritik mot denna vetorätt. Med anledning av vad kollegium anfört torde det vara lämpligt att jämka stadgandet så, att Konungen må medgiva undantag därifrån om synnerliga skäl föreligga. Kommerskollegium har vidare föreslagit en mindre jämkning av den i tredje stycket av paragrafen intagna bestämmelsen om att fastighets ägare ej är skyldig att något avstå eller upplåta, därest ledningen skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, framdragas på mindre avstånd än ett-hundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård som tillhör fastighetsägaren. Denna jämkning, som avser att giva bestämmelsen en smidigare avfattning, torde böra genomföras. En motsvarande ändring bör vidtagas i 2 § 1 mom.

Beträffande det genom promemorian framlagda förslaget, att ansökan om expropriation för elektrisk ledning skall kunna göras direkt hos domstolen i orten, såframt fastighetsägaren lämnat sitt medgivande till expropriationen och denna medför allenast ringa men, har kommerskollegium anmärkt, att frågan om avvikelse från regeln att expropriationstillstånd meddelas av Kungl. Maj:t syntes vara av större räckvidd och ej borde lösas partiellt för nyssnämnda speciella fall. Nämnda förslag torde dock fylla ett praktiskt behov och synes icke kunna stå hindrande i vägen för en mera omfattande lagstiftning om ledningsrätt, som framdeles kan tänkas bli genomförd.

I fråga om den närmare innebörden av bestämmelsen torde böra upp-

märksammas, att frågan, vad som kan anses utgöra allenast ringa men, bör bedömas med hänsyn till fastighetens värde och övriga omständigheter i varje särskilt fall. Det är ju uppenbart, att visst intrång, även om det uppskattas till samma belopp, kan vara av helt olika betydelse för olika fastigheter. Intrång som i fråga om en större fastighet är att anse såsom ringa kan alltså, då det gäller en mindre fastighet, innebära väsentligt men. Vidare må påpekas, att om domstolen skulle finna att det intrång som åsamkas ej kan anses ringa, domstolen givetvis bör bereda sökanden tillfälle att hos Kungl. Maj:t göra ansökan om expropriationstillstånd innan målet slutligen avgöres.

Av Sveriges lantbruksförbund har framställts önskemål, att i detta sammanhang måtte stadgas rätt för domstol att i fråga om lokala ledningar giva expropriationstillstånd, även då det icke är fråga om proformaexpropriation. Ett så betydande avsteg från huvudprincipen i 1917 års och 1902 års lagar torde dock icke böra göras utan närmare utredning. Även om frågan angående expropriationstillstånd ofta kan synas enkel när det gäller det lokala ledningsnätet, kan givetvis förekomma fall, då intrånget skulle bli betydande eller lämpligheten av sådant tillstånd kan sättas i fråga ur allmän synpunkt.

Vad härefter angår bestämmelsen i 1 § fjärde stycket i 1902 års lag om att förhöjd ersättning i vissa fall skall utgå lärer det icke kunna bestridas, att den skillnad i fråga om ersättningen som där göres mellan expropriation för kronans och expropriation för annans räkning är svårförklarlig. Kronan skall enligt gällande lag icke i något fall utgiva större ersättning än fulla värdet, under det att annan sökande skall utgiva förhöjning med 50 procent, såvida icke expropriation kan äga rum enligt 1917 års lag. Det synes önskvärt att åstadkomma likställighet i fråga om expropriation för likartade ändamål, oavsett vem som är sökande. En sådan likställighet kan åvägabringas antingen genom att stadga, att förhöjd ersättning skall gäldas även av kronan, eller genom att utesluta den nuvarande bestämmelsen om sådan förhöjning. Det senare alternativet har förordats av kommerskollegium. Till stöd härför kunna också, särskilt under nu rådande förhållanden, anföras starka skäl. Den elektrifiering som alltjämt återstår torde beröra sådana landsändar, dit det förut varit mindre lönande att draga fram ledningar på grund av avståndet, gles bebyggelse eller andra särskilda förhållanden. Statsmakterna ha sökt att på alla sätt medverka till att dessa delar av riket komma i åtnjutande av den förmån tillgången till elektrisk kraft erbjuder. Tydligt är det för detta syfte bland annat angeläget, att onödiga kostnader undvikas. Framdragandet av ledningar till nämnda bygder torde icke böra fördyras genom att vissa jordägare i trakten eller i närheten därav — med avvikelser från vad som gäller enligt den allmänna expropriationslagstiftningen — erhålla gottgörelse för det intrång, som vållas dem, med mer än verkliga värdet. Erfarenheten torde ha utvisat, att den ersättning som bestämmes av expropriationsnämnd innefattar skälig gottgörelse utan att förhöjning utgår. Med hänsyn härtill anser jag mig kunna biträda kommerskollegiets förslag.

I mål, däri stämning utfärdats före nya lagens ikraftträdande, bör nu gällande bestämmelse om förhöjning i ersättning alltjämt tillämpas.

I promemorian har såsom förut nämnts vidare föreslagits, att domstolen under vissa förutsättningar skall kunna medgiva befrielse från skyldighet att nedsätta expropriationsersättning hos länsstyrelsen, vare sig expropriationstillstånd givits av Kungl. Maj:t eller av domstolen. Av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har vid behandling av denna fråga förordats utredning i syfte att giva länsstyrelsen rätt att, även om nedsättning skett, göra avsteg från stadgandena om hållande av sammanträde för fördelning av ersättningen, försåvitt samtliga rättsinnehavare som kunna beröras därav givit sitt samtycke. Genom ett sådant stadgande skulle möjligen fördelnings-sammanträde kunna undvikas i större antal fall än som följer av den i promemorian föreslagna bestämmelsen. Denna står emellertid i bättre överensstämmelse med vattenlagen och inteckningsförordningens föreskrifter samt torde fördenskull vara att föredraga.

I ett par yttranden förordas, att de bestämmelser i 1917 års lag och i 1902 års lag vilka avse upplåtelse av nyttjanderätt för elektriska ledningar må utvidgas att avse jämväl upplåtelse av servitutsrätt. Till stöd härför har, efter vad det vill synas, med rätta åberopats, att då nyttjanderätt genom expropriation kan förvärfvas för all framtid,¹ servitutsrätt icke innebär någon större belastning än nyttjanderätt. Tydligt är också, att det bland annat ur kreditsynpunkt kan vara förenat med fördel att ledningsrätten följer äganderätten till den fastighet för vilken ledningen är avsedd. Nämda utvidgning synes fördenskull böra vidtagas. Den påkallar en övergångsbestämmelse till undvikande av att redan förvärvade servitutsrättigheter underkastas den inskränkning som följer av bestämmelserna i 96 § i 1917 års lag om skyldighet att flytta ledning m. m.

I det yttrande som avgivits av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ifrågasatts, huruvida icke giltigheten av den rätt, som genom expropriation förvärvats för koncessionspliktig ledning, borde anknytas till koncessionstiden på så sätt att rätten komme att upphöra om koncessionen ej förnyades inom viss tid. Att anknyta rättighetens giltighetstid helt till gällande koncession är tydligen av praktiska skäl uteslutet. Om t. ex. tilläggs-koncession medgives, kan det vara uppenbarligen avsett, att ledningen skall bestå mycket lång tid, ehuru koncessionen begränsas till återstående tid av förut meddelad koncession. Avser expropriationen äganderätt, kan för övrigt enligt sakens natur någon begränsning ej ifrågakomma. Men även en sådan regel som den av länsstyrelsen föreslagna kan, om den göres generell, tänkas få obilliga verkningar i fall, då ersättning utgivits för lång tid framåt. Det synes därför lämpligare att, såsom i promemorian förutsatts, i expropriationstillståndet anges, huru länge den genom expropriationen förvärvade rätten må gälla, om den ej utgör äganderätt. Härvid synes i regel kunna före-

¹ Jfr SKARSTEDT: Nya jordabalken 2 uppl. sid. 4; HOLMBÄCK: Begränsade sakrätter till fast egendom sid. 214 not 1; samt Kungl. prop. nr 46 till riksdagen år 1913 sid. 51—52.

skrivas, att rättigheten skall gälla för all framtid, såvida ledningen i fråga utan längre avbrott alltjämt användes för sitt ändamål.

I övrigt torde vissa redaktionella jämkningar böra vidtagas i de remitterade lagutkasterna.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den dag Konungen bestämmer.

I enlighet med det anförda ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och*

2) *lag angående ändrad lydelse av 48, 89—91 och 93—96 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de inom justitiedepartementet upprättade lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

T. Eliasson.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Häri genom förordnas, att 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Har, för någon Orts förseende med belysning eller drivkraft eller för dylikt ändamål eller för beredande av drivkraft åt sådan industriell anläggning, som finnes vara av större betydelse för det allmänna, Konungen prövat nödigt, att fastighet, som tillhör annan än kronan, användes till station för alstrande av elektrisk kraft annorledes än medelst vattenkraft, till framdragande av elektrisk starkströmsledning eller eljest till elektrisk starkströmsanläggning, skall vad för ändamålet erfordras emot ersättning avstås eller upplåtas. Tarvas för viss fastighets förseende med belysning eller drivkraft, att elektrisk starkströmsledning framdrages över annan fastighet, som ej tillhör kronan, skall, ändå att ledningen ej är avsedd för anläggning av större betydelse för det allmänna, vad för ändamålet erfordras avstås eller upplåtas, såframt det intrång, som därav förorsakas, av Konungen prövas ringa i jämförelse med nyttan av ledningen. Har fastighets ägare förklarats villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för elektrisk starkströmsledning och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt.

Menighet vare dock ej pliktig att utan synnerliga skäl inom område, för vilket finnes stadsplan eller byggnadsplan, eller inom fastställt hamnområde avstå eller upplåta gata, torg, allmän plats eller vattendrag.

Ej heller vare, där ledningen skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, framdragas på mindre avstånd än etthundrafemtio meter från boningshus eller annan vid gård uppförd byggnad eller tomtplats eller trädgård, som tillhör fastighetens ägare, denne skyldig något avstå eller upplåta, utan så är, att Konungen finner annan sträckning av ledningen medföra större eller lika stor olägenhet som den föreslagna.

Skall enligt vad i denna paragraf är sagt fastighet avstås eller upplåtas, äge, där ej här nedan annorlunda föreskrives, vad i lagen om expropriation i

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1931: 148 och av 2 § 1 mom. se 1938: 458.

allmänhet stadgas samt den särskilda bestämmelsen i 91 § första stycket ävensom i fråga om elektriska starkströmsledningars jämväl övriga i sagda lag meddelade särskilda bestämmelser om expropriation för elektriska svagströmsledningars motsvarande tillämpning.

2 §.

1 mom. Vill någon — — — olika ägare.

Skall inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, ledning framdragas ovan jordytan på mindre avstånd än tjugumeter från byggnad, som ovan nämnts, eller tomtplats eller trädgård, må, där ej anläggningen skall utföras inom inhägnat järnvägsområde, tillstånd till anläggningen icke mot bestridande av byggnadens, tomtplatsens eller trädgårdens ägare meddelas, utan så är, att annan sträckning för ledningen prövas medföra större eller lika stor olägenhet som den föreslagna.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

I mål, däri stämning utfärdats före nya lagens ikraftträdande, skall vad i äldre lag stadgas om förhöjning i ersättning alltjämt tillämpas.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 48, 89—91 och 93—96 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Härigenom förordnas, att 48, 89—91 och 93—96 §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

48 §.

Expropriationsersättning, som enligt 47 § blivit av rätten fastställd, skall nedsättas hos Konungens befallningshavande inom nittio dagar från det rättens utslag vunnit laga kraft. Avser expropriationen upplåtelse av särskild rätt, som medför allenast ringa men, och prövas den, om fastigheten besväras av sökt eller beviljad inteckning för fordran eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken kan häfta för ogulden köpeskilling, uppenbarligen icke rubba fordringsägarens säkerhet, äge rätten medgiva, att nedsättning ej behöver ägarum. Har sådant medgivande lämnats, göres den exproprierande, i stället för att nedsätta ersättningen, anmälan hos Konungens befallningshavande och styrke därvid, att expropriationsersättningen guldits. Vad i denna lag är stadgat om nedsättande av expropriationsersättning skall i tillämpliga delar gälla anmälan som nu sagts.

¹ Senaste lydelse av 48 och 95 §§ se 1934: 31.

Vid nedsättning eller anmälan, varom i första stycket sägs, ingive den exproprierande till Konungens befallningshavande rättens utslag jämte bevis att och när utslaget vunnit laga kraft. När nedsättning äger rum, skall den exproprierande tillika ingiva gravationsbevis rörande fastigheten, såframt ej förordnande enligt 47 § tredje stycket meddelats.

89 §.

Ansökning om — — — redogörelse därför.

Har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för ändamålet och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt; och skall i ty fall den utredning, som skolat ingivas till Konungen, i stället förebringas hos rätten.

90 §.

I fråga om gata, torg, allmän plats eller vattendrag inom område, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad skola lända till efterrättelse, eller inom fastställt hamnområde må expropriation ej avse egendoms avstående utan endast upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt.

91 §.

Bifalles ansökning, som i 89 § sägs, eller har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt eller servitutsrätt för ändamål, som där avses, må fastigheten, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats, genast tagas i användning av den exproprierande, om han hos Konungens befallningshavande ställer pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent årlig ränta därå från tillträdesdagen.

Vad i — — — motsvarande tillämpning.

93 §.

Skall fastighet — — — denna lag.

Då fastighet ej avstås utan endast nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes, skall nämnden, om annat ej avtalas, bestå av en av rätten utsedd ordförande samt två ledamöter, av vilka vardera parten väljer en. Till ordförande skall utses ordföranden i expropriationsnämnder inom länet eller ersättaren för honom eller eljest någon, som är upptagen å den i 25 § omnämnda förteckning; och gälle om valbarhet till ledamot vad i allmänhet är stadgat.

94 §.

Vid expropriation av nyttjanderätt eller servitutsrätt må ersättning icke av expropriationsnämnden bestämmas för skada eller intrång, som ännu ej uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, som enligt 7 § skall ersättas, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av domstol.

95 §.

Hava vid upplåtelse av nyttjanderätt eller servitutsrätt parterna träffat överenskommelse om expropriationsersättningen, äge, ändå att ej sådant fall, som i 59 § första stycket avses, är för handen och ej heller vad i andra stycket av samma § stadgas blivit iakttaget, rätten meddela fastställelse å överenskommelsen, därest upplåtelsen medför ringa men och uppenbarligen icke rubbar säkerheten för fordringsägare, som ej godkänt överenskommelsen.

Är den mark, till vilken nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes, samfärd för flera än tio fastigheter med skilda ägare, meddele rätten tillika på begäran av den exproprierande eller av ägare till någon av fastigheterna förordnande enligt 47 § tredje stycket.

96 §.

Är egendom, som i 90 § avses, använd för lednings framdragande, och visar sig, att ledningen hindrar eller varaktigt försvårar samfärdsel å egendomen eller hindrar någon för samhället nödig anläggning, såsom gas-, vatten- eller avloppsledning, spårväg, elektrisk ljus- eller kraftledning, eller utgör hinder för egendomens underhåll eller eljest för behöfliga arbeten å egendomen eller är synnerligen vanprydande, skall ledningen på bekostnad av dess ägare ändras, flyttas eller borttagas, i den mån sådant erfordras för hindrets eller olägenhetens undanröjande. Har eljest nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtits för framdragande av ledning, och medför denna på grund av ändrade förhållanden betydande olägenhet för fastigheten, vare ledningens ägare pliktig på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen, i den mån sådant erfordras för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen. Tvist i fråga, som nu är sagd, skall prövas av domstol.

Vill ägare — — — av domstol.

Upphör egendom — — — längre gällande.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Genom denna lag göres ej inskränkning i servitutsrätt, vilken upplåtits genom utslag som meddelats före nya lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 juni 1941.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 16 juni 1941 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 juni 1941, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och*

2) *lag angående ändrad lydelse av 48, 89—91 och 93—96 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsrådet Gösta Walin.

Förslagen föranledde följande yttrande av lagrådet:

Enligt nuvarande lydelsen av 1 § tredje stycket i 1902 års lag är en fastighets ägare icke skyldig att avstå eller upplåta mark för ledning, som inom område, för vilket ej finnes stadsplan eller byggnadsplan, är avsedd att framdragas på mindre avstånd än 150 meter från boningshus m. m., utan så är, att Konungen finner annan sträckning för ledningen icke kunna utan synnerlig olägenhet användas. I förslaget har undantagsstadgandet i stället erhållit den avfattningen »att Konungen finner annan sträckning av ledningen medföra större eller lika stor olägenhet som den föreslagna». Då ett stadgande av detta innehåll allenast giver regler för sådana fall, där annat alternativ beträffande ledningens sträckning skulle för *fastighetsägare* medföra minst lika stor olägenhet som den ifrågasatta sträckningen, göres därigenom icke det nuvarande undantagsstadgandet överflödigt. Det lär även utan särskild bestämmelse därom vara klart, att en fastighetsägare är skyldig att avstå eller upplåta mark för här avsedda ändamål, därest andra möjliga alternativ beträffande ledningens sträckning äro ur intrångssynpunkt minst lika

betungande som det föreslagna. Lagrådet hemställer därför, att bestämmelsen måtte kvarstå i oförändrad avfattning. Skulle något förtydligande anses önskvärt, bör, med någon jämkning i ordalagen, det gamla undantagsstadgandet bibehållas vid sidan av det nya.

Vad sålunda anförts gäller även den föreslagna ändringen av 2 § 1 mom. i 1902 års lag.

De i 1917 års lag meddelade särskilda bestämmelserna om expropriation för elektriska svagströmsledningar, till vilka 1902 års lag hänvisar såvitt angår starkströmsledningar, avse enligt ordalagen endast avstående av fastighet eller upplåtelse av nyttjanderätt. Däremot omnämnes ej särskilt servitutsrätt. Sedan i anledning härav vattenfallsstyrelsen, med vissa instämmanden, yrkat att i nämnda bestämmelser i den mån de gällde starkströmsledningar ordet »nyttjanderätt» måtte utbytas mot »särskild rätt», hava nämnda lagar omarbetats sålunda, att servitut likställts med nyttjanderätt ej blott beträffande starkströmsledningar utan även i fråga om svagströmsledningar. Då behov av dylik jämkning torde föreligga allenast med avseende å starkströmsledningar, bör den lämpligen begränsas till 1902 års lag.

Lagrrådet hemställer därför, att de i det remitterade förslaget härutinnan upptagna ändringarna i 1917 års lag måtte utgå och att i stället till 1 § sista stycket i 1902 års lag måtte fogas ett tillägg av innebörd, att vad i 1917 års lag stadgas med avseende å upplåtelse av nyttjanderätt för svagströmsledning skall gälla jämväl beträffande upplåtelse av servitutsrätt för starkströmsledning.

Detta tillägg blir redan med hänsyn till lagrummets avfattning tillämpligt allenast å servitut som framdeles upplåtas. Frågan huruvida äldre servitut, i den mån sådana tillkommit genom expropriation, må analogivis likställas med nyttjanderätt, torde, liksom hitintills, böra överlämnas åt rättspraxis.

Därest särskild bestämmelse om servitut icke införes i 90 § av 1917 års lag, synes detta lagrum även i övrigt kunna lämnas oförändrat.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och handelsdepartementen, lagrådets den 17 juni 1941 avgivna utlåtande över till lagrådet den 13 juni 1941 remitterade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 1 § och 2 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

2) lag angående ändrad lydelse av 48, 89—91 och 93—96 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

I det remitterade förslaget om ändring i 1902 års lag ha vissa bestämmelser till skydd för ägare av byggnad, tomtplats eller trädgård i 1 § tredje stycket och 2 § 1 mom. andra stycket i lagen undergått viss jämkning i enlighet med önskemål, som framställts av kommerskollegium. Lagrådet har hemställt, att bestämmelserna måtte kvarstå i den nu gällande avfattningen eller att, om något förtydligande ansåges önskvärt, jämkningen borde vidtagas på av lagrådet närmare angivet sätt. Jag finner mig i denna del böra biträda vad lagrådet i andra hand förordat.

Vad lagrådet hemställt beträffande de föreslagna bestämmelserna om upplåtelse av servitut torde böra iakttagas. Härav påkallas ändring av rubriken till förslaget om ändring i 1917 års lag.

I stället för den i de remitterade förslagen intagna bestämmelsen, att lagändringarna skola träda i kraft den dag Konungen bestämmer, anser jag mig nu böra förorda stadgande, att lagändringarna skola träda i kraft den 1 januari 1942.

Föredraganden hemställer, att de i enlighet med vad nu angivits ändrade lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
G. Tidelius.